

KÂZIM KARABEKİR VE ÇEŞİTLİ GÖRÜŞLERİ

Yard. Doç. Dr. Nevin Yurdsever ATEŞ

Kâzım Karabekir, yakın tarihimizin çok renkli ve ilginç isimlerinden biridir. Mustafa Kemal'le yakın arkadaşlığı ve 15. Kolordu Kumandanı olarak Erzurum'da alevlenen bağımsızlık mücadelesine katkısı bir yana, yakın tarihimizde her zaman başrollerde görülmüştür.

1919 başlarında ayrıldığı İstanbul'a 1923 Kasım'ında ilk kez geldiği zaman İstanbul basınının yoğun bir ilgisi ile karşılaşır. Henüz Mustafa Kemal'le yolları ayrılmamış ve İstiklâl Mahkemesi'nin soğuk yüzü ile karşılaşmamıştır. İstanbul basını ve İstanbullular da Karabekir konusunda merak içindedirler. Zira İstanbul'dan ayrılması ve 15. Kolordu'nun kumandasını üstlenmesi hiçbir yankı uyandırmayan bu dürüst asker Ulusal Savaş sonrası yönetim yapısı içinde en önde gelen isimlerden biridir.

Karabekir'in İstanbul ziyareti ile ilgili basında geniş haber ve röportajlar yayımlanmıştı. Bunlar arasında en ilginç ve önemli bulduğumuz birini 11 Kasım 1923 tarih ve 388 sayılı Tanin gazetesinde çıkan "Kâzım Karabekir Paşa Şehrimizde" başlıklı haber röportajı günümüz Türkçesi ile bir kez daha yayımlamakta fayda görüyorum^(*).

(*) Her ne kadar günümüz Türkçesi ile yayımladığımızı ifade ediyorsak da aslında metnin tam bir transkripsiyonunu yapmakla yetinmiş bulunuyoruz. İmlâda da bugünün kuralları biçimini değil, yazının yazıldığı dönemin kurallarını kullanmayı yeğledik. Ancak Osmanlıca kimi sözcüklerin yanına parantez içinde bugünkü anlamlarını da ekledik.

Bu haber-röportajda daha sonraki yıllarda Cumhuriyet'in lider kadrosu arasında çıkacak olan çatışmanın ilk izlerini bulmak da mümkündür.

KÂZIM KARABEKİR PAŞA ŞEHRİMİZDE MÜŞÂRÜNİLEYH DİYOR Kİ: HARPTEN ÇIKTIĞIMIZ GÜN DEN BERİ FELÂHA DOĞRU BİR TEBEDDÜL GÖRMEDİM

Kâzım Karabekir Paşa Hazretleri tam beş sene sonra ilk defa şehrimize geldi. İstanbul öteden beri özlediği bu necib ve kahraman evlâdını tekrar arasında görmekten mütevellid (doğan) saadetini artık gizlemiyor. Vatanın uzak bir köşesinden, karlı dağlardan aşarak aramıza kaşan bu merd ve pak nâsiyeli askere işte "Hoşgeldin" diyoruz.

Kâzım Karabekir Paşa 15. Kolordu Kumandam olarak Erzurum'a vâsıl olduğu zaman, Türk vatanının bütün âfâkını siyah ve korkunç bir bulut ile muhat (çevrili) buldu.

Bununla beraber, bu korkunç zulmetin her nerede olsa müşa'sa' (parlak) bir nûr-ı saâdete terk-i mevki' edeceğine (yerini bırakacağına) iman etmişti. Her taraftan gelen felâket haberleri onu bir müteessir ediyor, diğer taraftan da vatanın müdâfaasına teşvik ve teşci' eyliyordu.

Vatanımızı parçalamaya kasd eden düşmanlar ilk defa Kâzım Karabekir'in savleti (şiddetli hücumu) karşısında mağlûb ve münhezim (bozgun) oldular. Onun mukâvemetidir ki, aziz vatana karşı tertib edilen suikastları akim bıraktı. Onun kahır darbesidir ki, yurdumuzun karlı kapılarında emniyet ve huzuru temin etti. Sonra bir avuç erbâb-ı celâdetle ta Erivan'a kadar gitti. Ve velinimetine karşı koyan saygısız ve nankör bir gürûha haddini bildirdi.

Bu hâdisât cereyan ederken Batum limanında bir zamanlar İstanbul'umuzda her görüşte nefret ettiğimiz düşmanların çelik kal'aları vardı. Şark hudûdumuzda türeyen çeteler buradan aldıkları vesâit-i harbiyye ile bir ordu şeklinde karşımıza dikilmişti. Zaman oldu ki, Kâzım Karabekir Paşa Garb'ın techîz ettiği altmış bin kişilik Ermeni kuvvetleriyle cânsipârâne çarpışmağa uğraşmağa mecbur oldu.

Şark ordusu ilk müdâfaayı, daha doğrusu ilk zaferi bu suretle te'min edince, memleketin diğer taraflarına musallat olan düşmanlarla mücâdele etmek imkânı te'min edilmiş oldu. Anadolu mücâhedesinin tarihini yazacak kalemler

Kâzım Karabekir nâmı karşısında hayli tevakkuf (duraklayacaklardır) edeceklerdir.

Hayır ve şerri pek iyi takdir eden İstanbullular, bu gâzî hemşerilerini lâyük olduğu ihtirâmât ve istikbâl etmek de kusur etmediler. Giresun vapuru ale's-sabah Boğaz'a girince etrafını birçok motorlar, sandallar, vapurlar sardı. İstanbul meb'usları Rauf Beyefendi ile Refet Paşa matbûât mümessilleri ve daha birçok zevât, "Dımaşk" mûşi (Şam adlı gemi) ile Paşa'yı Boğaz medhalinde (girişinde) istikbâl etmişlerdir. Giresun vapuru saat ona doğru Boğaz'dan hareket etmiştir. Vapur limana girdiği vakit bil-umûm sefâin düdük çalmak sûretiyle Paşa'yı selâmlamışlardır. Bu esnâda denizin sathı yüzlerce sandal, motor ve kayık ile dolmuştur. Galata rıhtımında seferber hâlinde bir kıt'a-i askeriyeye, polis müfrezesi, muzika vardı. Hariciye Vekâleti murahhası Doktor Adnan, Vali Haydar Beyler, Üçüncü Kolordu Kumandanı Şükrü Nâili Paşa, Nâci Paşa, Sâmî Paşa, Merkez Kumandanı Miralay Nâfız Bey ile Erkân ve Ümerâ-yı askeriyeye, Dar'ul-fünûnlular, cemiyetleri temsil eden murahhaslar, vesâire Galata rıhtımında müstakbelin meyânında bulunuyorlardı. Caddelerin iki tarafı mütecessis insanlarla dolmuştu.

Giresun vapuru rıhtıma yanaştı. Kâzım Karabekir Paşa fotoğraf makinelerinin şakırtıları arasında rıhtıma ayak bastı. Üçüncü Kolordu Kumandanlığı ilk defa Paşa'ya beyân-ı hoşâmedî etti. Bunu Adnan Bey, Haydar Bey ve sırasıyla diğer zevât-ı âliyenin kısa musafahaları (el sıkışmaları) takip etti. Sıra askere gelmişti. Şark Ordusu Kumandanı bir anda heykel kesildi. Şimdi vakur ve ciddi bir kumandan tavriyle kendini selâmlayan kıt'a-i askeriyenin önünden geçti. "Merhaba Arkadaşlar!" hitâbiyle hayatının en mühim günlerini beraber geçirdiği harp arkadaşlarını taltif etti. Bu esnada muzika İzmir marşını çalıyordu. Paşa rıhtımın liman dâiresine nâzır kapısından çıkarken "Yaşasın Şark Ordusu Kumandanı" nidâlarıyla selâmlandı, alkışlandı. Paşa ciddi ve fakat mûnis nazarlarıyla etrafa cevap veriyor ve iltifât ediyordu.

Gümrük binasından çıkılınca otomobillere binildi, doğruca mülgâ (lağvedilmiş) Harbiye Nezaretine hareket edildi. Kâzım Karabekir Paşa hayât-ı askeriyesinde hep arkadaşları arasında yaşamağı itiyad edinmiştir. Şehrimizin büyük otellerinde kalmaktan ziyâde, askeri bir dâirede kalmağı tercih etmişti. Bu sebeble mülgâ Harbiye Nezaretinin sağındaki Hünkâr Köşkü, Paşa'nın ikâmetine tahsis kılınmıştır. Köşkün büyük salonunda mûmâileyh ile diğer zevât-ı âliye bir müddet istirâhât ettiler.

Bu esnâda gazetemiz muharrirlerinden Osman Hâmid ve Vatan refikimizin muharriri İsmail Râmiz Beyler, Paşa tarafından kabul edilmişlerdir. Kâzım Karabekir Paşa matbûâtın hakikî bir dostudur. Bir memleketin terakki ve teâlisinde matbûâtın pek kıymetli hizmetleri îfâ edebileceği kanâatindedir. Muharririmiz bu teşrifin İstanbul'u bir kat daha şereflendirdiğini beyan etmiş ve Paşa'ya beyân-ı hoş-âmedî eylemiş ve müteâkiben Paşa Hazretleri de beyânât-ı âfide bulunmuştur.

"Şimdi Birinci Ordu Müfettişiyim. Müfettişlik merkezi Ankara'dır. Fakat burası müfettişlik hudûdu dâhilindedir. Trakya da dâhildir. Burada vazifemin icâb ettirdiği kadar kalacağım. Şark cephesini bu defa gelirken teftiş ettim. Herşey yolundadır. Teftişandan memnunum.

– Paşa Hazretleri, hudûdda bazı vak'alar olmuştu. Buraya kadar akseden bu haberlerin mâhiyeti hakkında lütfen mâlûmât verir misiniz?

– Ermeni çeteleri bazı köyleri basmışlar ve sonra bunları Kürt çetelerine atfetmek istemişlerdir. Maksat sarih ve basit idi: Ruslarla aramızda bir hadise çıkarmağa çalışmak. Fakat ne çâre ki, Ruslar hakikat-ı hâle vâkıf oldular. Bu suretle müretteb ve sahte hareketlerin mahiyeti anlaşılmiş oluyor. Esasen Ruslarla hasım olmak için sebep yoktu. Aramızdaki dâimâ bir dostluk vardır. Hadd-i zâtında Ruslar bizimle hasım olmakla bir fâide te'min etmezler.

– Cumhuriyet hakkındaki fikrinizi öğrenebilir miyim!

– Öteden beri şöyle düşünürüm. Şahsî veya zümrevî saltanat milletlerin dâima bâis-i felâketi olmuştur. Memleketimizin bu hâle düşmesinin sebebi, hakikî hâkimiyet-i milliyenin mevcut olmamasıdır. Cumhuriyet hâkimiyet-i milliyeye demek olacağına nazaran, Cumhuriyet şeklini memleketimiz için iyi bulurum. Cumhuriyet hakkında alelacele bir karar verildiğini gazetelerde okudum. Esaslı tetkikâtım yoktur. Teferruâta vâkıf değilim.

– Son zamanlarda muhtelif fikirlerin çarpışmağa bazı taraflarda adem-i memnûniyet tevlîd (memnuniyetsizlik yarattı) etti. Bu bâbtaki mütâalanızı öğrenebilir miyim, Paşa Hazretleri?

– Tenkid milletin hakkıdır. Bu hak bâkî kaldıkça memleketin noksanlarını, ihtiyaçlarını daha iyi anlamak kâbil olur.

– Hükümetin bir iş görememesi halkın şikâyetini mûcib oluyor. Mütâalanızı öğrenebilir miyiz?

– Memleketin insan ve hayvan kuvvetleri öteden beri lüzümsüz sarf edilmiştir. Bunlar istibdâd devrinde, harb-ı umûmîde muhtelif cephelerde bu sûretle mahv olmuştur. Her memleketin birçok sene evvel buharın feyz ve kuvvetinden istifâde ederken, biz bundan mahrûm kaldık. Avrupa milli kuvvetlerini hep makine etrafında toplamıştır.

Halbuki biz herşeyi eşhâs ile yapmak mecbûriyetinde kalıyorduk. Bu yüzden insan sarfiyâtı şâyân-ı dikkattir. İktisât ve maârif makineleri derhâl işlemeli. En zengin şehirlerimizin ithâlât ve ihracâtı tevâzün etmiyor (dengelemiyor). Paramız dehşetle hârice gidiyor.

En büyük derd memlekette vesâit-i nakliyeyi temin etmektir. Bir taraftan şimendüfer inşâatına diğer taraftan nakliyât-ı havâiyeye ehemmiyet vermek zarûridir. Benim nazariyem şu sûretle hülâsa edilebilir: "Makine ve Mikrop" bir memlekette makine kuvveti hâkim oldukça mikroba karşı koymak kabildir. Memleketimizin birçok yerlerinde mikroba karşı lâkaydî vardır. Hastalık kolayca sirâyet eder. Bu yüzden çok nüfuz kaybettiğimiz muhakkaktır. Sonra memleketle esaslı iş görmek için her vekâlet kendi işine karışmalıdır. Harp esnâsında bile bu fikri müdâfaa ettim. Harp esnâsında asker harp ederken maârif işini deruhde edenler yine vazifelerini ifâ eüneli idiler. Umûr-ı nâfiâyı taahhüd edenler bu işi başannalı idiler. Bütün mes'ûl başlar bir iş etrafında toplanırlarsa bi't-tabîf amelî bir netice elde edilemez. Memlekette asâyiş mes'elesi varsa dâhilî vekil hâl etsin, fakat maârif veya iktisâd vekili kendi işlerini muhakkak başarmağa çalışmalıdır. Harpten çıktığım günden beri memleketle felâha doğru bir tebeddül (değişme) görmedim. Ümid ederim ki, herkes bundan böyle hiçbir dakikasını kaybetmeyerek vazifesini ifâ eder. Ancak bu sûretledir ki, vatanın saâdet ve terakkisi temin edilebilir."